

Nd.

201. Frumvarp til orkulaga.

[105. mál]

(Lagt fyrir Alþingi á 87. löggjafarþingi, 1966—67.)

I. KAFLI

Um Orkustofnun.

1. gr.

Orkustofnun starfar undir yfirstjórn ráðherra þess, sem fer með raforkumál.

2. gr.

Hlutverk Orkustofnunar er:

1. Að vera ríkisstjórninni til ráðuneytis um orkumál.
2. Að annast:
Yfirlitsrannsóknir á orkulindum landsins, eðli þeirra og skilyrðum til hagnýtingar þeirra;
yfirlitsrannsóknir í orkubúskap þjóðarinnar, er miði að því, að unnt sé að tryggja, að orkuþörf þjóðarinnar sé fullnægt á sem hagkvæmastan hátt á hverjum tíma;
aðrar rannsóknir á sviði orkumála, eftir því sem tilefni gefast, og sérstakar rannsóknir fyrir orkufyrirtæki eftir beiðni í hvert sinn og gegn greiðslu.
3. Að halda skrá um orkulindir landsins. Skulu tilgreindar í skránni allar þær upplýsingar, sem máli skipta, eins og þær eru bezt vitaðar á hverjum tíma.
4. Að vinna að áætlunargerð til langs tíma um orkubúskap þjóðarinnar og hagnýtingu orkulinda landsins. Um þetta skal Orkustofnun hafa samvinnu við aðrar ríkisstofnanir og stofnanir, sem ríkið er aðili að, og annast áætlanagerð til langs tíma.
5. Að safna skýrslum um orkuvinnslu, orkuinnflutning og útflutning og um orku-notkun þjóðarinnar, vinna úr þeim og gefa út. Að semja ár hvert og gefa út yfirlit um rekstur orkumannvirkja og um orkumál landsins í heild.
6. Að fylgjast í umboði ráðherra með rekstri rafmagnsveitna, hitaveitna, orkuvera, jarðhitasvæða og annarra meiri háttar orkumannvirkja.
7. Að stuðla að samvinnu allra aðila, sem að orkumálum starfa, og vinna að samræmingu í rannsóknnum, framkvæmdum og rekstri á sviði orkumála.
8. Að hafa af hálfu ríkisins yfirumsjón með eftirliti með raforkuvirkjum og jarðhitavirkjum til varnar hættu og tjóni af þeim.
9. Að hafa umsjón með öllum fallvötnum og jarðhitasvæðum í eigu ríkisins, halda skrá yfir þau með greinargerð fyrir skilyrðum til hagnýtingar þeirra, eins og bezt er vitað á hverjum tíma, og láta ríkisstjórninni í té vitneskju um þetta.
Ráðherra kveður með reglugerð nánar á um hlutverk og starfshætti Orkustofnunar, þar á meðal skiptingu hennar í deildir, að fengnum tillögum stofnunarinnar.

3. gr.

Ráðherra skipar framkvæmdastjóra Orkustofnunar. Nefnist hann orkumálastjóri. Hann skal hafa verkfræðilega menntun. Ráðherra setur orkumálastjóra erindisbréf.

4. gr.

Ráðherra skipar Tækninefnd Orkustofnunar, orkumálastjóra til ráðuneytis í tæknilegum og fjárhagslegum efum, svo og til að auðvelda samvinnu allra hlutað-eigandi aðila.

Í nefndinni skulu eiga sæti:

- a. Orkumálastjóri, sem jafnframt er formaður Tækninefndar.
- b. Tæknimenntaðir fulltrúar tilnefndir af Landsvirkjun, Sambandi isl. rafveitna, Sambandi isl. hitaveitna, Rafmagnsveitum ríkisins, Rannsóknaráði ríkisins og hagfræðimenntaður fulltrúi Efnahagsstofnunarinnar. Þar til samband hitaveitna á Íslandi verður stofnað, tilnefnir Hitaveita Reykjavíkur fulltrúa í þess stað. Varamenn skulu skipaðir á sama hátt. Tækninefnd getur kallað fleiri menn til starfa, þegar nauðsyn ber til vegna þeirra verkefna, sem þar eru til meðferðar hverju sinni.

Nánari ákvæði um starfssvið og starfshætti Tækninefndar Orkustofnunar skulu sett í reglugerð. Ráðherra ákveður starfskjör tækninefndarmanna.

5. gr.

Ráðherra skipar fasta starfsmenn Orkustofnunar að fengnum tillögum orku-málastjóra. Fast starfsfólk Orkustofnunar skal taka laun samkvæmt ákvæðum laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962.

6. gr.

Orkustofnun lætur sveitarfélögum og einstaklingum í té leiðbeiningar og upp-lýsingar um orkumál, þegar þess er óskað og eftir því sem við verður komið, gegn hæfilegu endurgjaldi.

II. KAFLI

Um vinnslu raforku.

7. gr.

Til að reisa og reka raforkuver stærra en 2000 kw þarf leyfi Alþingis. Til að reisa og reka raforkuver 200—2000 kw þarf leyfi ráðherra raforkumála. Þá er heimilt að reisa og reka topp- og varastöð allt að 1000 kw án sérstaks leyfis. Þeir, sem við gildistöku þessara laga hafa rétt til að eiga, reisa eða reka raforku-ver, halda þeim rétti áfram.

8. gr.

Umsóknir um leyfi til að reisa og reka raforkuver eða stækka skulu sendar ráðherra raforkumála, ásamt uppdráttum, kostnaðar- og rekstraráætlun hins fyrir-hugaða raforkuvers. Ráðherra sendir gögn þessi Orkustofnun til umsagnar, áður en hann afgreiðir málið endanlega, eða fær það Alþingi til meðferðar.

III. KAFLI

Um vinnslu jarðhita.

9. gr.

Landareign hverri fylgir réttur til umráða og hagnýtingar jarðhita úr landar-eigninni, þó með takmörkunum þeim, sem lög þessi tilgreina.

10. gr.

Landeiganda er rétt að hagnýta sér jarðhita, eins og honum þykir bezt henta, til heimilisþarfa, framleiðslu og iðnaðar, sbr. þó ákvæði þessa kafla og VII. kafla laganna. Hann hefur rétt til að stífla frárennsli frá jarðhitasvæðum, hlaða bakka eða garða um þau, ræsa fram ofanjarðar eða neðan, ef ekki stafar hættu af eða veruleg óþægindi fyrir umferð eða spjöll á eign annars manns, sem ekki er skylt að hlíta

samkvæmt sérstakri heimild. Landeiganda er einnig rétt að bora á landareign sinni eftir jarðhita og vinna hann til hvers konar nota.

11. gr.

Nú liggja landamerki um jarðhitasvæði, þannig að einhver hluti jarðhitans liggur svo í landareign tveggja eða fleiri landeigenda, að ekki verður aðskilið, þegar hagnýtt er, og skal þá með mati skorið úr því, hvern hlutfallslegan rétt hver jörð hefur til jarðhitans.

Ef landeigendur verða ekki ásáttir að öðru leyti um rétt til hagnýtingar, skal mat skera úr.

12. gr.

Nú vill jarðeigandi ekki leggja neinn kostnað fram til hagnýtingar jarðhita á jörðinni, og er þá ábúanda heimilt að hagnýta hann á sinn kostnað, þó þannig, að hann spilli ekki jörð að neinu leyti. Má því ekki byrja á verkinu fyrr en það hefur verið álitnið af matsmönnum og þeir talið það réltmætt. Ekki er jarðeigandi skyldur til, þegar svo stendur á sem í grein þessari segir, við brottför landseta að innleysa þau mannvirki, er ábúandi hefur gert til hagnýtingar jarðhita, önnur en þau, sem gerð hafa verið til heimilis- og búsparfa.

13. gr.

Landeigandi má ekki undanskilja landareign sinni jarðhitaréttindi, nema með sérstöku leyfi ráðherra. Um kaup á slíkum réttindum fer sem um landkaup.

Um sölu jarða, er jarðhitaréttindi fylgja, fer eftir ákvæðum laga nr. 40 5. apríl 1948, þó þannig, að ríkissjóður skal hafa forkaupsrétt, að þeim aðilum frágengnum, sem hann er veittur með þeim lögum.

Nú hefur sveitar- eða bæjarfélag notað forkaupsrétt sinn til slíkra jarðeigna, en selur aftur innan 5 ára frá því er kaup voru gerð, og skal þá ríkissjóður eiga forkaupsrétt, er svo stendur á.

14. gr.

Þegar almenningshagsmunir krefjast þess, er ríkisstjórninni heimilt að taka jarðhita eignarnámi í vinnsluskyni eða til að afstýra því, að borun á jarðhitasvæði spilli verðmæti hagnýtingar, sem hafin er á jarðhita í námunda við svæðið.

15. gr.

Ríkið hefur rétt til að láta rannsaka jarðhita með borun eða á annan hátt, hvar sem er á landi hér. Er landeigandi eða umráðamaður skyldur að leyfa mönnum þeim, er ríkið gerir út í þeim tilgangi, óhindraðan aðgang að landareigninni. Verði landið fyrir einhverjum skemmdum við rannsóknina, eða bíði landeigandi eitthvert tjón af henni, skal það bætt að fullu eftir mati, náist ekki samkomulag.

16. gr.

Nú er jarðhiti tekinn eignarnámi, og eru þá landeigendur og leiguliðar á því svæði, þar sem hann á að koma til afnota, skyldir að þola öll mannvirki, er af notkun leiðir, á löndum sínum og lóðum, svo og láta af hendi land og mannvirki. Þeim er einnig skylt að þola hvers konar afnot af landi, takmarkanir á umráðarétti og óþægindi, sem nauðsynleg eru vegna framkvæmdar verksins, viðhalds þess og starfrækslu. Fullt endurgjald skal koma fyrir. Náist ekki samkomulag, skal það ákveðið með mati.

17. gr.

Um hagnýtingu og hvers konar ráðstöfun jarðhita, sem er í eigu ríkisins, skal leita umsagnar Orkustofnunar, áður en til ráðstöfunar kemur.

IV. KAFLI Um héraðsrafmagnsveitur.

18. gr.

Héraðsrafmagnsveita veitir raforku um tiltekið orkuveitusvæði og selur hana neytendum innan takmarka þess.

Ráðherra sá, sem fer með raforkunál, ákveður orkuveitusvæði hverrar héraðsrafmagnsveitu.

Ráðherra getur veitt einkarétt til að reka héraðsrafmagnsveitu á tilteknu orkuveitusvæði, veita raforku um orkuveitusvæðið og selja hana neytendum innan takmarka þess. Veitingu einkaréttar getur ráðherra bundið þeim skilyrðum, sem nauðsynleg þykja til að tryggja jafnrétti notenda og hagkvæma og fullnægjandi dreifingu raforkunnar um orkuveitusvæðið.

Þrátt fyrir einkarétt skv. þessari gr., getur ráðherra veitt Landsvirkjun leyfi til orkusölu til stórra notenda skv. 2. mgr. 11. gr. laga nr. 59/1965, um Landsvirkjun.

19. gr.

Taki orkuveitusvæði, sem ráðherra hefur ákveðið, aðeins yfir einn kaupstað eða einn hrepp eða hluta úr hreppi, eða íbúatala kaupstaðarins eða hreppsins er $\frac{3}{4}$ af íbúatölu alls orkuveitusvæðisins a. m. k., hefur bæjarstjórn eða sveitarstjórn forgangsrétt til að reka héraðsveitu á því orkuveitusvæði og að hljóta til þess einkarétt samkv. 18. gr.

20. gr.

Alls staðar annars staðar en um getur í 19. gr. og þar sem bæjar- eða sveitarstjórn neytir eigi réttar síns samkv. þeirri grein, hafa Rafmagnsveitur ríkisins forgangsrétt til að reka héraðsrafmagnsveitu og hljóta til þess einkarétt samkvæmt 18. gr.

21. gr.

Nú óskar einstakur maður eða félag að reka héraðsrafmagnsveitu á tilteknu orkuveitusvæði og hljóta til þess einkarétt samkv. 18. gr., og skal ráðherra þá tilkynna það hlutaðeigandi sveitar- eða bæjarstjórn og Rafmagnsveitum ríkisins, eins og við á, og veita þeim hæfilegan frest til að ákveða, hvort þær vilja nota rétt sinn samkv. 19. og 20. gr. Hafi þær eigi innan þess frests, sem þeim var settur, tilkynnt ráðherra, að þær ætli að nota rétt sinn samkv. 19. og 20. gr., getur ráðherra veitt umsækjanda einkaréttinn, enda sé að öðru leyti fullnægt ákvæðum laga og reglugerða þar að lútandi. Einkarétturinn veitist um tiltekið árabíl.

22. gr.

Áður en einkaréttur er veittur, auglýsir ráðherra þrisvar sinnum í Lögbirtinga- blaðinu ákvörðun um veitingu einkaréttarins og um takmörk orkuveitusvæðisins.

Nú eiga einstakir menn, félög eða héruð rafmagnsveitur á því svæði, sem auglýsing samkv. 1. málsgrein nær til, og skulu þá eigendur þeirra skýra ráðherra frá því innan þriggja mánaða frá síðustu birtingu auglýsingarinnar, ef þeir óska að halda starfrækslunni áfram, og ákveður hann þá staðartakmörk þess fyrirtækis, um leið og hann veitir því leyfi til að starfa áfram. Þetta leyfi veitir engan frekari rétt en þeir höfðu áður og er því ekki til fyrirstöðu, að einkaréttarhafi stofnsetji og starfræki orkuveitu innan takmarka fyrirtækisins.

23. gr.

Héraðsrafmagnsveitu, sem hlotið hefur einkarétt samkv. 18. gr., er skylt að selja raforku öllum, sem þess óska, innan takmarka orkuveitusvæðis hennar, með þeim skilyrðum, sem nánar eru ákveðin í lögum þessum og í reglugerðum, sem settar verða samkvæmt þeim.

24. gr.

Um héraðsrafmagnsveitu, sem hlýtur einkarétt samkv. 18. gr., skal setja reglugerð, sem stjórn veitunnar semur og ráðherra staðfestir, og skal þar m. a. setja ákvæði um stjórn og rekstur veitunnar, orkuveitusvæði hennar, skilmála fyrir raforkusólunni, löggildingu rafvirkja og sektir fyrir brot á reglugerðinni.

25. gr.

Gjald fyrir raforku frá héraðsrafmagnsveitu, sem fellur undir ákvæði 24. gr., skal ákveða í gjaldskrá, sem stjórn veitunnar semur og ráðherra staðfestir. Í gjaldskrá má ákveða sérstakt heimtaugargjald, sem greiðist þegar heimtaug er lögð. Gjaldskrá skal endurskoða eigi sjaldnar en fimmta hvert ár.

26. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að ábyrgjast lán allt að 80% upphaflegs stofnkostnaðar héraðsrafmagnsveitna, að fenginni umsögn Orkustofnunar.

V. KAFLI

Um hitaveitur.

27. gr.

Ráðherra er heimilt að veita sveitarfélögum eða samtökum þeirra einkaleyfi, með þeim skilyrðum, sem lög þessi ákveða, til þess að starfrækja hitaveitur, sem annist dreifingu eða sölu heits vatns eða gufu til almenningsparfa á tilteknu veituvæði, frá jarðhitastöðvum eða hitunarstöðvum með öðrum orkugjafa. Þeir aðilar, sem nú hafa einkaleyfi til að starfrækja hitaveitu, skulu halda þeim rétti.

28. gr.

Einkaleyfi það, sem um ræðir í 27. gr., getur sveitarfélag, með samþykki ráðherra, framselt einstaklingum eða félögum að einhverju eða öllu leyti um ákveðið tímabil í senn með þeim skilyrðum og kvöðum, sem ástæður þykja til.

29. gr.

Einkaleyfisumsókn samkvæmt 27. og 28. gr. skulu fylgja fullnægjandi uppdættir að fyrirhugaðri hitaveitu, kostnaðaráætlun og rekstraráætlun.

Einkaleyfi skal því aðeins veita, að ráðherra telji, að fengnu álitni Orkustofnunar, að uppdættir og áætlanir séu tæknilega réttar, hitaveitan verði þjóðhagslega hagkvæmt fyrirtæki, fullnægi hitaþörf svæðisins og að tryggður sé eðlilegur og truflanalaus rekstur, eftir því sem aðstæður leyfa.

Nú hefur einkaleyfi verið veitt til þess að starfrækja hitaveitu samkvæmt lögum þessum, og skal þá, áður en veitan tekur til starfa, setja henni gjaldskrá, er ráðherra staðfestir.

Í gjaldskrá má ákveða sérstakt heimæðargjald.

Gjaldskrána ber að endurskoða eigi sjaldnar en fimmta hvert ár.

30. gr.

Heimilt er ríkisstjórninni að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs nauðsynleg lán, er aðilar þeir, sem um ræðir í 27. og 28. gr., kunna að taka til að koma upp hitaveitu samkvæmt ákvæðum þessara laga. Má ábyrgðin þó aldrei fara fram úr 80% upphaflegs stofnkostnaðar hitaveitunnar. Í tryggingu fyrir ábyrgðinni getur ríkissjóður krafizt 1. veðréttar í hitaveitunni, svo og árlegum tekjum hennar, ef aðrar tryggingar eru ekki fyrir hendi, er ríkisstjórnin metur gildar.

31. gr.

Jarðeigendur, sem eiga land, þar sem leiðslur hitaveitu sveitarfélags verða lagðar, svo og lóðareigendur og lóðarleigjendur í hlutaðeigandi umdæmi, eru skyldir til að láta af hendi land, landsafnot og mannvirki, sem þarf til þess að veita megi vatninu um veitusvæðið. Þeim er einnig skylt að þola grjóttak, malartekju og aðra jarðefnatöku, svo og eignarkvaðir, óhagræði og takmörkun á afnotarétti, sem bygging og rekstur hitaveitunnar kann að hafa í för með sér. Fullar bætur komi fyrir eftir mati, ef samkomulag næst ekki.

32. gr.

Bæjarstjórn eða hreppsnefnd hefur rétt til þess að löggilda menn, er hún telur hæfa, til að annast pípulagningavinnu við veituna, og skulu þeir í starfi sínu fara eftir reglum, er sveitarstjórn setur.

Nú hefur sveitarfélag notfært sér framangreinda heimild, og mega þá engir aðrir en þeir, sem fengið hafa slíka löggildingu, taka að sér pípulagnir við hitaveituna.

33. gr.

Nú vill sveitarfélag — eða samtök þeirra — koma upp hitaveitu samkvæmt 27. gr. og telur fjárhagslega afkomu fyrirtækisins ekki tryggða, nema öll hús innan veitusvæðisins verði hituð frá veitunni, og getur ráðherra þá, að fenginni umsögn Orkustofnunar, ákveðið, að öll hús innan veitusvæðisins skuli hituð frá hitaveitunni, og einnig heimilað eignarnám á utanhúspípulögnum samhitunarkerfa, sem einkaleyfisheimild samkv. 27. gr. náði ekki til. Fer um eignarnám það að lögum. Nauðsynlegar breytingar á innanhússlögnum vegna tengingar við hitaveituna skulu kostaðar af húseigendum.

34. gr.

Nú hafa einstaklingar eða félög komið upp hitaveitu með leyfi hlutaðeigandi bæjarstjórnar eða hreppsnefndar samkvæmt 28. gr., og getur ráðherra þá, við lok leyfistíma, heimilað eignarnám á eignum hitaveitunnar, ef sveitarstjórn óskar þess og ekki næst samkomulag um yfirtöku einkaleyfisins og eignanna. Fer um slíkt eignarnám að lögum.

35. gr.

Nú hefur félag komið á hitaveitu í þágu almennings fyrir gildistöku laga þessara og annast rekstur hennar, og hefur félagið þá sömu réttlindi og skyldur samkvæmt þessum lögum sem sveitarfélag væri.

Rétt á bæjarstjórn eða hreppsnefnd að kaupa slíka hitaveitu eftir mati, ef samkomulag næst ekki um verð mannvirkisins.

VI. KAFLI

Um varnir gegn hættu og tjóni af raforkuvirkjum og eftirlit með þeim.

36. gr.

Raforkuvirki, hvort heldur til vinnslu, umbreytingar, flutnings eða nýtingar raforku, með svo hárru spennu, þeim straumstyrk eða þeirri tíðni, að lífshætta eða hætta á heilsutjóni eða eignatjóni geti stafað af, skulu vera þannig úr garði gerð, þannig notuð, þannig við haldið og þannig eftir þeim lítið, að hætta af þeim verði svo lítil sem við verður komið.

37. gr.

Raforkuvirki mega ekki hafa í för með sér hættu fyrir eignir annarra manna eða hættu á truflunum á starfrækslu virkja, sem fyrir eru. Sé unnt að afstýra slíkum truflunum með öryggisráðstöfunum, skulu þær gerðar á kostnað eiganda hinna nýju virkja. Þó má skylda eiganda hinna eldri virkja til að bera nokkurn

hluta kostnaðarins, ef framkvæmd öryggisráðstafana er til verulegra hagsbóta fyrir starfrækslu þeirra framvegis. Svo má og ákveða, að eigandi eldri virkja skuli kosta að nokkru eða öllu leyti þær öryggisráðstafanir, sem framvegis verða hluti af hans virkjum og hans eign, en þær eru nauðsynlegar sökum þess, að hin eldri virki hafa verið ófullkominari eða miður trygg en venja er til eða krafizt verður um ný virki á þeim tíma, þegar ráðstafanirnar koma til framkvæmda.

Ráðherra sker úr öllum ágreiningi um það:

- a. hvort raforkuvirki hafa í för með sér hættu á truflunum við starfrækslu eldri virkja;
- b. hvaða öryggisráðstafanir skuli framkvæma til að afstýra slíkum truflunum;
- c. hver eigi að koma þeim í verk, og
- d. hvort og að hve miklu leyti eigandi hinna eldri virkja skuli taka þátt í kostnaðinum við þær.

38. gr.

Orkustofnun hefur í umboði ríkisstjórnarinnar yfirumsjón með eftirliti af hálfu ríkisins með því, að fullnægt sé ákvæðum þessara laga og reglugerða, sem settar eru samkvæmt þeim, um varnir gegn hættu og tjóni af raforkuvirkjum.

Nefnist eftirlitsstarfsemin Rafmagnseftirlit ríkisins.

Rafmagnseftirlit ríkisins skal rekið sem fjárhagslega sjálfstæð stofnun með sérstöku reikningshaldi.

39. gr.

Ráðherra skipar, að fengnum tillögum Orkustofnunar, framkvæmdastjóra Rafmagnseftirlits ríkisins. Nefnist hann rafmagnseftirlitsstjóri ríkisins og skal vera rafmagnsverkfræðingur að menntun. Ráðherra setur honum erindisbréf.

Ráðherra skipar og ræður aðra fasta starfsmenn Rafmagnseftirlits ríkisins, að fengnum tillögum rafmagnseftirlitsstjóra.

Fast starfsfólk Rafmagnseftirlits ríkisins skal taka laun samkvæmt ákvæðum laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962.

40. gr.

Undanþegin eftirliti Rafmagnseftirlits ríkisins eru raforkuvirki í farartækjum, svo sem skipum, bifreiðum og flugvélum.

Ef ágreiningur verður um, hvort tiltekin raforkuvirki falla undir Rafmagnseftirlit ríkisins eða ekki, sker ráðherra úr.

41. gr.

Ráðherra setur í reglugerð um raforkuvirki ákvæði til varnar gegn hættu og tjóni af þeim og til varnar gegn truflunum á starfrækslu virkja, sem fyrir eru eða síðar kunna að koma.

Í reglugerð skal setja ákvæði um:

- a. Gerð, setningu og starfrækslu raforkuvirkja og annarra virkja, sem sett eru eða notuð svo nálægt raforkuvirkjum, að tjón eða hætta getur stafað af.
- b. Takmörkun á eða bann við innflutningi, sölu og notkun tækja og annarra hluta raforkuvirkja, sem fullnægja ekki þessum skilyrðum.
- c. Skyldu til þess að gefa skýrslu um raforkuvirki, sem fyrir hendi eru, um ný virki og aukningu eldri virkja, svo og að hlíta fyrirmælum ráðherra um rannsókn á slíkum virkjum.
- d. Eftirlit með raforkuvirkjum af hálfu ríkisins, þar með talið eftirlit með innflutningi og sölu raforkuvirkja og hluta þeirra og með smíði þeirra innanlands. Má ákveða, að raforkuvirki, hlutar þeirra og efni til þeirra skuli merkt sérstöku viðurkenningarmerki. Er engum heimilt að nota merkið nema með leyfi Rafmagnseftirlits ríkisins og eftir þeim reglum, sem það setur um notkun þess.
- e. Löggildingu á hæfum rafvirkjum og um menntun og hæfni eftirlitsmanna með raforkuvirkjum.

- f. Skyldu stjórn rafmagnsveitna að hafa eftirlit með því, að rafmagnslagnir og tæki, sem notuð eru í sambandi við raforkuveitur þeirra, brjóti eigi í bága við ákvæði settra reglugerða, og um heimild handa Rafmagnseftirliti ríkisins að láta stöðva um stundarsakir starfrækslu raforkuvirkja og loka fyrir rafmagnsstrauminn hjá einstökum mönnum eða fyrirtækjum, sem hlíta ekki ákvæðum reglugerðarinnar, svo og að taka löggildingu um lengri eða skemmri tíma af þeim, sem hafa gerzt brotlegir við reglugerðina.
- g. Ábyrgð eigenda, umráðamanna og notenda raforkuvirkja á ástandi og meðferð þeirra. Í reglugerð má m. a. einnig setja ákvæði um, að raforkuvirki sé ekki til lýta.

42. gr.

Heimilt er ráðherra að ákveða með reglugerð, að eigendur raforkuvera og raforkuveitna skuli árlega greiða til Rafmagnseftirlits ríkisins gjald, sem má vera allt að 1% af heildartekjum þeirra af raforkusölu og leigu mælitækja, að frádregnu andvirði aðkeyptrar raforku og söluskatti.

Nú notar eigandi raforkuvers sjálfur alla þá orku, sem þar er unnin, eða verulegan hluta hennar og hún er ekki mæld eða verðlögð eða ekki er vitað um tekjur af raforkusölu, og má þá meðal annars miða gjaldið við stærð rafala í raforkuveri.

Fyrir eftirlit með uppsetningu nýrra raforkuvirkja skal eftirlitinu greiðast kostnaður þess eftir nánari fyrirmælum í reglugerð. Ráðherra getur einnig ákveðið í reglugerð, að þeir, sem flytja inn til landsins eftirlitsskyld rafföng og hluta þeirra eða gera þau innanlands, greiði til eftirlitsins gjald, sem miðast við innkaupsverð þeirra eða söluverð þeirra frá innlendum framleiðanda. Má gjald þetta nema allt að $\frac{3}{4}$ % af verðinu. Ráðherra er enn fremur heimilt að ákveða, að innheimta megi sérstök prófunar- og skrásetningargjöld af slíkum rafföngum.

Ráðherra setur ákvæði um innheimtu gjaldanna. Hann getur heimilað stöðvun á rekstri og notkun virkjanna, ef gjaldið er ekki greitt á réttum gjalddaga.

43. gr.

Rafmagnseftirlit ríkisins skal ætíð hafa óhindraðan aðgang að þeim raforkuvirkjum, sem það hefur eftirlit með, og rétt til að gera þær athuganir og rannsóknir, er það telur nauðsynlegar. Því er heimilt að kanna tæki og aðra hluta raforkuvirkja hjá verzlunum, framleiðendum og öðrum, er hafa þau til sölu eða leigu.

Rafmagnseftirlitið getur hvenær sem er tekið í sína vörzlu eða innsiglað viðurkenningarskyld tæki og aðra hluti raforkuvirkja, sem ekki eru færðir til prófunar í tæka tíð eða ástæða er til að ætla, að notaðir verði án heimildar rafmagnseftirlitsins.

44. gr.

Með dómi er heimilt að gera upptæk þau rafföng, sem framleidd eru, seld, afhent eða notuð andstætt öryggisfyrirmælum Rafmagnseftirlits ríkisins.

45. gr.

Starfsmenn Rafmagnseftirlits ríkisins eru bundnir þagnarskyldu um það, er þeir kunna að komast að í starfi sínu, um viðskiptaleyndarmál og annað, sem leynt á að fara.

VII. KAFLI

Um verndun jarðhitasvæða, jarðhitavirki og eftirlit með þeim.

46. gr.

Óheimilt er að spilla jarðhitasvæðum, hvort sem það er með ofaniburði, framræslu eða með öðrum hætti, svo og að breyta farvegi þess vatns, er frá jarðhita-

svæði rennur, nema talið sé nauðsynlegt samkvæmt matsgerð til varnar landi eða landsnyttjum eða til þeirrar hagnýtingar jarðhita, sem heimil er að lögum.

47. gr.

Mannvirki öll til hagnýtingar jarðhita skulu þannig úr garði gerð, að af þeim stafi hvorki hætta né veruleg óþægindi fyrir umferð eða spjöll á eign annars manns, nema skylt sé að hlíta samkvæmt sérstakri heimild.

48. gr.

Skylt er umráðamanni að girða jarðhitasvæði, sem hætta stafar af.

49. gr.

Við allar jarðboranir dýpri en 10 metra skal halda dagbækur, er gefi upplýsingar um jarðlög, gerð þeirra og dýpi, hvenær vatn eða gufa kemur í holuna, hitastig og hvað annað, sem reglugerð ákveður eða Orkustofnun mælir fyrir um að færa í dagbók.

Skylt er að láta Orkustofnun í té afrit af dagbók, þegar hún óskar þess. Hún getur einnig krafizt þess, að borkjarnar og berg- og jarðvegssýnishorn séu varðveitt.

Ef Orkustofnun mælir svo fyrir, er þeim, sem lætur bora, skylt að tilkynna henni þegar í stað, er heitt vatn eða gufa kemur eða vex í borholu.

50. gr.

Ráðherra getur sett í reglugerð nánari ákvæði til öryggis gegn hættu og tjóni af jarðhitasvæðum og jarðhitamannvirkjum og til varnar gegn spjöllum á hverum og laugum og á jarðhitasvæðum almennt.

51. gr.

Orkustofnun annast eftirlit af hálfu ríkisins með jarðhitasvæðum og jarðhitamannvirkjum, sbr. 50. gr.

VIII. KAFLI

Um jarðboranir ríkisins.

52. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að láta framkvæma jarðboranir eftir heitu vatni og gufu í rannsóknarskyni og til vinnslu viðs vegar um landið til hagnýtingar jarðhitans í hitaveitum og til ræktunar og iðnaðar.

Ráðherra ákveður, að fengnum tillögum Orkustofnunar, hvar borað er, en jafnan skal láta sitja í fyrirrúmi borun á þeim stað eða þeim stöðum, þar sem vænta má, að verðmæti jarðhitans verði mest.

53. gr.

Með jarðborum ríkisins má jafnframt framkvæma jarðboranir fyrir sveitarfélög og einstaklinga, sem óska þess, eftir því sem við verður komið og gegn greiðslu borkostnaðar.

Um þetta skal gerður samningur hverju sinni.

54. gr.

Jarðborar ríkisins skulu reknir sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi.

Ráðherra felur Orkustofnun eða öðrum aðila, ef hann telur það betur henta, að annast rekstur jarðbora ríkisins.

IX. KAFLI

Um Rafmagnsveitur ríkisins.

55. gr.

Ríkisstjórnin starfrækir rafmagnsveitur, sem eru eign ríkisins og reknar sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi undir umsjón þess ráðherra, er fer með raforkumál. Stofnunin skal heita Rafmagnsveitur ríkisins.

56. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins taka við eignum og rekstri Rafmagnsveitna ríkisins og Héraðsrafmagnsveitna ríkisins, sem stofnaðar voru með lögum nr. 12 2. apríl 1946, með þeim réttindum og skuldbindingum, sem því fylgir.

57. gr.

Ráðherra skipar forstjóra Rafmagnsveitna ríkisins. Nefnist hann rafmagnsveitustjóri ríkisins og skal vera verkfræðingur að menntun. Rafmagnsveitustjóri ríkisins hefur á hendi stjórn á rekstri fyrirtækisins og framkvæmdum þess undir umsjón þess ráðherra, sem fer með raforkumál.

Ráðherra ræður aðra fasta starfsmenn Rafmagnsveitna ríkisins, að fengnum tillögum forstjóra þeirra. Fast starfsfólk Rafmagnsveitna ríkisins skal taka laun samkvæmt ákvæðum laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962. Nánari ákvæði um starfssvið rafmagnsveitustjóra ríkisins skulu sett í reglugerð.

Ráðherra skipar rafmagnsveitustjóra til ráðuneytis nefnd þriggja manna og skal einn þeirra tilnefndur af Orkuráði, en tveir af Sambandi íslenskra sveitarfélaga, annar þeirra sem fulltrúi strjálbýlis, en hinn þéttbýlis. Um starfssvið nefndarinnar skal nánar ákveðið í reglugerð.

58. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins skulu hafa það verkefni — annaðhvort einar sér eða í samvinnu við önnur fyrirtæki — að framleiða, dreifa og selja raforku, hvort heldur er í heildsölu eða í smásölu á tilteknu orkuveitusvæði, enda gegni önnur héraðsrafmagnsveita eigi því hlutverki.

Til þess að ná tilgangi þessum hafa Rafmagnsveitur ríkisins heimild til hvers konar samninga við aðra aðila, enda sé í öllu fylgt fyrirmælum laga þessara við gerð þeirra.

59. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins afla fjár til nýrra mannvirkja með heimtaugargjöldum neytenda, með lántökum og ráðstöfun fjár úr fyrninga- og varasjóði rafmagnsveitnanna.

Rafmagnsveitur ríkisins fá enn fremur stofntillag, eftir því sem fé er veitt í fjárlögum, til byggingar veitna í strjálbýli, þegar áætlanir sýna, að tekjur af veitunni muni ekki nægja til að standa straum af tilkostnaði hennar.

60. gr.

Áður en hafizt er handa um að reisa, kaupa eða leigja orkuver eða orkuveitu á vegum Rafmagnsveitna ríkisins, skal rafmagnsveitustjóri hafa í samvinnu við Orkustofnun athugað, á hvern hátt verði heppilegast fullnægt raforkuþörf þeirra notenda, sem hinn fyrirhuguðu orkuveitu er ætlað að ná til.

Að lokinni þeirri athugun sendir rafmagnsveitustjóri ráðherra tillögur sínar um hinar fyrirhuguðu framkvæmdir.

Tillögum sínum lætur rafmagnsveitustjóri fylgja fullnægjandi kostnaðaráætlanir, greinargerð um skilyrði til orkuvinnslu eða orkukaupa og orkusölu og ná-

kvæmar áætlanir um tekjur og gjöld af virkjunum, svo og tillögur um fjáröflun til framkvæmda.

Ef ráðizt er í framkvæmdir, skal þessi undirbúningskostnaður talinn með stofnkostnaði þeirra.

61. gr.

Nú telur ráðherra, að fengnum tillögum rafmagnsveitustjóra, rétt að reisa ný orkuver eða koma upp nýjum orkuveitum eða auka við hin fyrri orkuver eða orkuveitur á vegum Rafmagnsveitna ríkisins eða festa kaup á slíkum mannvirkjum, og leitar hann þá til þessa samþykkis Alþingis og gerir jafnframt tillögur um það, á hvern hátt fjár til þeirra framkvæmda skuli aflað. Tillögum sínum til Alþingis lætur ráðherra fylgja nákvæmar áætlanir um tekjur og gjöld af þessum virkjunum.

Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. þessarar gr. getur rafmagnsveitustjóri látið gera minni háttar aukningu á orkuveri og orkuveitu, er hann telur þess brýna þörf, áður en samþykki Alþingis er fengið, og tekið til þess bráðabirgðalán, að fengnu samþykki ráðherra.

62. gr.

Ráðherra setur, að fengnum tillögum rafmagnsveitustjóra og umsögn Efnahagsstofnunarinnar, gjaldskrá fyrir Rafmagnsveitur ríkisins.

Í gjaldskrá skal tilgreina:

1. Verð í heilidsölu fyrir orku, sem seld er héraðsrafmagnsveitum.
2. Verð fyrir orku, selda og afhenta við húsvegg kaupenda eða á notkunarstað þeirra.
3. Heimtaugargjöld notenda.
4. Önnur gjöld.

63. gr.

Tekjum Rafmagnsveitna ríkisins af raforkusölu skal varið til að mæta rekstrar-kostnaði þeirra og eignaukningu, þar með talin orkukaup, stjórn, gæzla, viðhald, vaxtagreiðslur, fyrning eigna. Enn fremur er heimilt að leggja allt að 10% í varasjóð.

Tekjuafgangur sá, sem eftir verður, þegar fé hefur verið lagt í varasjóð, skal renna í Orkusjóð.

64. gr.

Rafmagnsveitustjóri skal árlega senda ráðherra efnahags- og rekstrarreikning rafmagnsveitnanna. Í reikningi þessum skal m. a. aðgreint, hvernig kostnaður skiptist á vinnslu, aðalorkuflutning og dreifingu raforkunnar.

Enn fremur sendir rafmagnsveitustjóri kostnaðarreikning yfir þau virki, sem eru í smiðum, og skýrslu um starfsemina. Hann skal og árlega gera fjárhagsáætlun fyrir næsta ár og senda ráðherra svo snemma, að fylgt geti fjárlagafrumvarpi til Alþingis. Í fjárhagsáætlun skal taka upp tillögur um nýjar framkvæmdir, lán-tökur og önnur fjárframlög.

65. gr.

Ráðherra setur með reglugerð nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga að því er varðar Rafmagnsveitur ríkisins, þar á meðal um:

1. Stjórn og fjárreiður, reikningshald og fyrningar, um meðferð varasjóðs, svo og um skýrslugerðir.
2. Starfsmannahald og verkaskiptingu starfsmanna.
3. Skilyrði, sem Rafmagnsveitur ríkisins mega setja héraðsrafmagnsveitum, sem kaupa raforku frá þeim, um rekstrarfyrirkomulag og tilhögun veituvirkja til tryggingar öruggum rekstri, svo og til að tryggja Rafmagnsveitum ríkisins greiðslu fyrir þá orku, er þær selja, og til að stuðla að aukinni raforkunotkun og góðri hagnýtingu orkunnar.

X. KAFLI
Um Orkusjóð.

66. gr.

Orkusjóður er eign ríkisins og ber það ábyrgð á skuldbindingum hans.

67. gr.

Orkusjóður tekur við öllum eignum Raforkusjóðs og Jarðhitasjóðs, eins og þær eru við gildistöku þessara laga, og öllum skuldbindingum beggja sjóðanna.

68. gr.

Tekjur Orkusjóðs eru:

- a. Vextir af fé sjóðsins.
- b. Fé það, sem veitt er í fjárlögum hverju sinni.
- c. Rekstrarhagnaður af Rafmagnsveitum ríkisins og jarðborunum ríkisins.
- d. Endurgreiddur kostnaður af rannsóknum, jarðhitaleit og jarðborunum, sbr. 73. gr.

Orkusjóður tekur auk þess lán til starfsemi sinnar, eftir því sem ákveðið er í fjárlögum eða með heimild í sérstökum lögum.

69. gr.

Stjórn Orkusjóðs er í höndum Orkuráðs, undir yfirstjórn ráðherra þess, sem fer með raforkumál. Sameinað Alþingi kýs með hlutfallskosningu 5 menn í Orkuráð til fjögurra ára í senn. Ráðherra skipar formann úr hópi kjörinna ráðsmanna. Orkumálastjóri er framkvæmdastjóri Orkusjóðs.

Orkuráð semur árlega fjárhags- og greiðsluáætlun fyrir Orkusjóð og sendir ráðherra svo snemma, að fylgt geti fjárlagafrumvarpi til Alþingis.

Orkuráð gerir tillögur um lánveitingar og einstakar greiðslur úr Orkusjóði, samkvæmt fjárhags- og greiðsluáætlun sjóðsins, og leitar staðfestingar ráðherra á þeim tillögum. Orkuráð gerir enn fremur tillögur um ráðstöfun stofntillaga til lagningar rafmagnsveitna í strjálbýli, skv. 2. mgr. 59. gr.

70. gr.

Orkusjóður skal vera í vörzlu Seðlabanka Íslands, sem hefur á hendi daglegan rekstur hans og bókhald, ársuppgjör og skýrslugerð.

Seðlabankinn skal hafa lokið gerð reikninga Orkusjóðs fyrir 1. marz ár hvert og hafa afhent þá Orkuráði til úrskurðar.

Allur kostnaður við rekstur Orkusjóðs greiðist af tekjum sjóðsins.

71. gr.

Hlutverk Orkusjóðs er að stuðla að hagkvæmri nýtingu orkulinda Íslands með fjárhagslegum stuðningi við framkvæmdir á sviði orkumála.

Úr Orkusjóði er heimilt:

1. Að veita Rafmagnsveitum ríkisins og öðrum rafmagnsveitum til almenningsþarfa lán til að koma upp nýjum raforkumannvirkjum, og skulu þau veitt af því fé, sem Orkusjóði er veitt í fjárlögum í því skyni eða aflað með lántökum í þeim tilgangi.
2. Að veita einstökum bændum, sem einir eða fleiri saman reisa vatnsaflsstöðvar til heimilisnota utan þess svæðis, sem héraðsrafmagnsveitum er ætlað að ná til í náninni framtíð, lán að upphæð allt að $\frac{2}{3}$ stofnkostnaðar viðkomandi vatnsvirkjana og línulagna heim að bæjarvegg.
3. Að veita einstökum bændum, sem svo eru í sveit settir sem um getur í tölu-lið 2, lán til að koma upp mótórrafstöðvum á heimilum sínum, að upphæð allt að $\frac{1}{2}$ stofnkostnaðar rafstöðvarinnar.

4. Að veita einstaklingum og opinberum aðilum lán til leitar að jarðhita með jarðborunum og öðrum aðferðum.
5. Að veita Rafmagnsveitum ríkisins eða héraðsrafmagnsveitum af eigin fé sjóðsins eða fjárveitingum, er hann hlýtur í því skyni, styrk til að koma upp veitum í dreifbýli, enda sýni kostnaðaráætlanir, að veiturnar geti ekki borið sig fjárhagslega án sérstakra óendurkræfra fjárframlaga. Styrkinn skal veita sem stofntillag, er má nema allt að þeirri fjárhæð, sem byggingarkostnaður veitunnar er umfram það, er hún getur staðið undir.

72. gr.

Ráðherra ákveður, að fengnum tillögum Orkuráðs, vexti og önnur útlánskjör Orkusjóðs.

Lán, sem veitt eru samkvæmt 71. gr. 4. tl., skulu vera að fullu endurgreidd sjóðnum eigi síðar en fimm árum eftir að hafizt er handa um framkvæmdir til hagnýtingar þess jarðhita, sem fundizt hefur við leitina.

Náist enginn árangur við borun á tilteknu svæði, fellur niður endurgreiðsluskylda lántaka skv. 71. gr. 4. tl.

73. gr.

Ef ráðizt er í framkvæmdir, sem undirbúnar hafa verið með rannsóknum og áætlanagerðum á vegum Orkustofnunar, skal þessi rannsóknar- og undirbúningskostnaður talinn með stofnkostnaði þeirra og endurgreiðast Orkusjóði. Endurgreiðslu skal að fullu lokið eigi síðar en fimm árum eftir að hafizt er handa um hagnýtingu framkvæmdanna.

74. gr.

Orkustofnun hefur eftirlit með þeim framkvæmdum, sem Orkusjóður veitir fé til.

Er skylt að láta stofnuninni fyrirfram í té fullnægjandi upplýsingar um hið fyrirhugaða verk og gefa henni kost á að fylgjast í hvívetna með framkvæmd þess. Orkustofnun getur sett þau skilyrði um framkvæmd verksins, er hún telur þörf á til að stuðla að sem beztum árangri. Ber að hlýða fyrirmælum hennar í þessum efnum. Ber að stöðva greiðslur úr Orkusjóði til verksins, ef út af er brugðið og Orkustofnun óskar þess.

XI. KAFLI

Almenn ákvæði.

75. gr.

Matsgerðir samkvæmt lögum þessum skulu dómkvaddir menn framkvæma. Um matsgerðir fer að öðru leyti eftir ákvæðum vatnalaga nr. 15 frá 1923, nema annað sé fram tekið í lögum þessum.

76. gr.

Öll gjöld samkvæmt lögum þessum eða reglugerðum og gjaldskrá, sem settar verða samkvæmt þeim, má taka lögtaki á kostnað gjaldanda og stöðva afhendingu rafmagns og hitaorku, ef ekki er staðið í skilum á greiðslu fyrir þau á settum gjalddaga.

77. gr.

Orkustofnun, Rafmagnsveitur ríkisins, Rafmagnseftirlit ríkisins, Orkusjóður og jarðboranir ríkisins eru undanþegin tekjuskatti, útsvari, aðstöðugjaldi, stimpilgjaldi og öðrum sköttum til ríkis, sveitar- og bæjarfélaga.

78. gr.

Brot gegn lögum þessum varða sektum.

79. gr.

Nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga skal setja í reglugerð, þar á meðal ákvæði um skyldu einstaklinga, fyrirtækja og stofnana til að láta Orkustofnun í té skýrslur um atriði, er orkumál varða og Orkustofnun þarf á að halda til að geta sinnt hlutverki sínu; um skyldu til samningsgerðar um samrekstur orkuvera, þar sem tveir eða fleiri aðilar annast vinnslu raforku inn á samtengt kerfi.

80. gr.

Með mál út af brotum á lögum þessum og reglugerðum samkvæmt þeim skal farið að hætti opinberra mála.

81. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi númin raforkulög nr. 12 2. apríl 1946, svo og lög nr. 36 1. maí 1947 og lög nr. 58 25. maí 1949, um breytingar og viðauka á þeim lögum; lög nr. 98 14. maí 1940, um eignar- og notkunarrétt jarðhita; lög nr. 114 30. des. 1943, um breytingu á þeim lögum; lög nr. 3 31. janúar 1953, um hitaveitur utan Reykjavíkur, lög nr. 7 11. marz 1946, um girðingar kringum hverfi og laugar, og lög nr. 55 29. marz 1961, um jarðhitasjóð og jarðboranir ríkisins, svo og öll ákvæði eldri laga, sem koma í bága við ákvæði þessara laga.

82. gr.

Lög þessi taka gildi 1. maí 1967.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Hinn 29. desember 1965 skipaði raforkumálaráðherra þá Gísla Jónsson, rafveitustjóra, Jón Sigurðsson, deildarstjóra, og Valgarð Thoroddsen, verkfræðing, í nefnd til þess að endurskoða gildandi raforkulög nr. 12 2. apríl 1946. Var Jón Sigurðsson, deildarstjóri, skipaður formaður nefndarinnar.

Í skipunarbréfi nefndarinnar segir m. a. svo: „Sérstaklega er nefndinni ætlað að gera glögg skil milli verkswiðs embættis raforkumálastjóra og verkswiðs Rafmagnsveitna ríkisins og Héraðsrafmagnsveitna ríkisins, jafnframt því sem skipulag raforkuvinnslu og raforkudreifingar á vegum ríkisins verði ihugað í ljósi þeirrar stefnu, sem mörkuð hefur verið með setningu laga um Landsvirkjun“.

Er nefndin hafði starfað nokkra hríð, kom upp sú hugmynd innan hennar, hvort ekki væri æskilegt, að starfssvið nefndarinnar yrði vikkað á þá lund, að henni yrði falið að endurskoða í heild þau lög, er fjölluðu almennt um nýtingu innlendra orkulinda, og steypa þeim saman í frumvarp að einum lagabálki um orkumál. Ritaði nefndin raforkumálaráðherra bréf um þetta efni, þar sem óskað var álits hans á þessu atriði. Samþykkti hann þessa útvíkkun á starfssviði nefndarinnar með bréfi dags. 25. maí 1966. Hefur nefndin unnið á þeim grundvelli síðan.

Jakob Gíslason, raforkumálastjóri, starfaði mikið með nefndinni, svo og Eiríkur Briem, framkvæmdastjóri Landsvirkjunar, en ráðuneytið hafði óskað eftir því sérstaklega, að nefndin ynni að lagaendurskoðun þessari í mjög náinni samvinnu við þessa embættismenn. Einnig voru þeir Haukur Pálmason, framkvæmdastjóri Sambands ísl. rafveitna, og Páll Sigurðsson, rafmagnseftirlitsstjóri ríkisins, með í ráðum við samningu frumvarps þessa. Ritari nefndarinnar var Magnús Thoroddsen, lögfræðingur.

Í frumvarpi þessu eru ekki ráðgerðar róttækar breytingar á þeim lögum, er nú gilda um orkumál, heldur eru þau samræmd, þannig að unnt sé að fella þau í einn lagabálg miðað við þá breytingu, sem frumvarpið ráðgerir á stjórn orkumálanna.

Helztu nýmæli frumvarps þessa varða stjórn orkumála. Ráðgert er að koma á fót sérstakri Orkustofnun, er annist rannsóknir, áætlana- og skýrslugerðir á sviði orkumála og verði ráðherra til ráðuneytis í þeim efnum, jafnframt því, sem stofn-

un þessari er ætlað að auðvelda samvinnu allra þeirra aðila, er starfa að orkumálum. Framkvæmdastjóri Orkustofnunar verður sérstakur embættismaður, orkumálastjóri, en honum til ráðuneytis í tæknilegum og fjárhagslegum efnum er sérstök nefnd, Tækninefnd Orkustofnunar, skipuð af ráðherra. Í nefnd þessari eiga m. a. sæti fulltrúar frá þeim aðilum, er helzt hafa hagsmuna að gæta á vettvangi orkumála. Fulltrúar þessir mundu því hafa sérstaka reynslu og þekkingu á þeim málum, sem kæmu til úrlausnar í nefndinni. Nefndinni er ætlað að tryggja samræmingu á starfsemi allra þeirra, sem vinna á sviði orkumála.

Í frumvarpi þessu er ráðgerð sú breyting, að afnema einkarétt ríkisins til þess að reisa og reka raforkuver. Hins vegar er þannig um hnútana búið, að ríkisvaldið hefur það allt að einu í hendi sér, hverjir fá leyfi til að reisa og reka raforkuver, þar sem leyfi Alþingis eða ráðherra er áskilið til þeirrar starfsemi.

Þá er í frumvarpi þessu leitast við að gera glögg skil á milli starfssviðs orkumálastjóra og rafmagnsveitustjóra ríkisins. Mun orkumálastjóri sjá um gerð rannsóknna, áætlana og skýrslna á vettvangi orkumála, en rafmagnsveitustjóri annast stjórn og rekstur Rafmagnsveitna ríkisins, og mun hann hér eftir heyra beint undir ráðherra, en eigi orkumálastjóra (raforkumálastjóra), svo sem nú er.

Frumvarpið gerir ráð fyrir, að raforkusjóður og jarðhitasjóður verði sameinaðir í Orkusjóð.

Orkuráði, sem kemur í stað raforkuráðs, er ætlað að fara með stjórn Orkusjóðs, jafnframt því að gera tillögur um ráðstöfun stofntillaga til lagningar rafmagnsveitna í strjálbýli.

Að endingu er rétt að geta þess, að frumvarpið ráðgerir, að héraðsrafmagnsveitur ríkisins verði sameinaðar Rafmagnsveitum ríkisins, enda hafa þær annast rekstur héraðsrafmagnsveitnanna.

Hefur nú verið getið helztu nýmæla og breytinga, er frumvarp þetta hefur að geyma, og verður nú fjallað um einstakar greinar þess.

I. kafli.

Um Orkustofnun.

Um 1. gr.

Þarf ekki skýringa við.

Um 2. gr.

Svo sem áður er rakið, er það nýmæli, að komið verði á fót Orkustofnun. Í grein þessari er ítarlega getið hlutverks hennar, og þykir ekki ástæða til að fjalla nánar um það hér, heldur vísað til greinarinnar.

Um 3. gr.

Hér er gert ráð fyrir stofnun embættis orkumálastjóra. Svarar embætti þetta nánast til embættis raforkumálastjóra nú, þó þannig, að Rafmagnsveitur ríkisins hafa verið teknar undan því embætti og faldar öðrum embættismanni, rafmagnsveitustjóra ríkisins, sem heyra skal beint undir ráðherra, svo sem áður getur. Nefndinni þótti rétt, að orkumálastjóri hefði verkfræðilega menntun, en hins vegar þótti ekki ástæða til að binda embættisgengið við ákveðna sérfræðimenntun á sviði verkfræði, þar sem embætti þetta er nokkuð víðtækt.

Um 4. gr.

Grein þessi er nýmæli. Í henni er fjallað um skipan Tækninefndar Orkustofnunar og vísast til þess, sem sagt er um þessa stofnun í inngangi greinargerðar þessarar. En rétt er að benda sérstaklega á, að Tækninefnd hefur heimild til að kveðja fleiri menn til starfa í nefndinni heldur en föstu fulltrúana, enda beri til þess nauðsyn vegna einhverra sérfræðilegra viðfangsefna, sem nefndin hefur til meðferðar, og föstu fulltrúarnir telja sig ekki hafa nægilega þekkingu á. Er

það algerlega lagt á vald nefndarinnar, hvenær hún beitir þessari heimild. Í greininni er eigi kveðið á um það, til hversu langs tíma tækninefndarmenn skuli skipaðir, heldur er gert ráð fyrir því, að það verði ákveðið með reglugerð.

Um 5. gr.

Grein þessi er hliðstæð 45. gr. núgildandi raforkulaga nr. 12/1946 að breyttu breytanda, og þarfnast ekki skýringa.

Um 6. gr.

Efni þessarar greinar svipar til 37. gr. núgildandi raforkulaga.

II. kafli.

Um vinnslu raforku.

Um 7. gr.

Svo sem fyrr er rakið, gerir frumvarpið ráð fyrir því að afnema einkarétt ríkisins til þess að reisa og reka raforkuver, en hins vegar þurfi til þess leyfi Alþingis eða ráðherra eftir stærð virkjunar. Talið er eðlilegt, að ekki þurfi leyfi ráðherra til að reisa og reka topp- og varastöð allt að 1000 kw. Að öðru leyti visast um þetta efni til þess, sem sagt hefur verið hér að framan.

Um 8. gr.

Í grein þessari er um það fjallað, hvernig sækja skuli um leyfi til að reisa og reka raforkuver. Skulu umsóknir ávallt sendar ráðherra, er sendir þær til umsagnar Orkuslofnunar. Ráðherra afgreiðir síðan málið á sitt eindæmi, eða fær það Alþingi til meðferðar, eftir ákvæðum laganna.

III. kafli.

Um vinnslu jarðhita.

Um 9. gr.

Grein þessi er samhljóða 1. gr. laga nr. 98/1940, um eignar- og notkunarrétt jarðhita, að því undanskildu, að felld eru niður orðin „á hverum og laugum“ og eingöngu notað orðið jarðhiti.

Um 10. gr.

Greinin er efnislega samhljóða 3. gr. nefndra laga nr. 98/1940.

Um 11. gr.

Grein þessi er samhljóða tveim fyrstu málsliðunum í 4. gr. laga nr. 98/1940.

Um 12. gr.

Grein þessi er samhljóða 5. gr. laga nr. 98/1940.

Um 13. gr.

Greinin er samhljóða 6. gr. laga nr. 98/1940 að öðru leyti en því, að í stað laganna nr. 55/1926, sem eru fallin úr gildi, er vitnað til laga nr. 40/1948.

Um 14. gr.

Með grein þessari er sett almenn heimild til eignarnáms á jarðhitaréttindum og jarðhitaorku, þegar svo stendur á sem í greininni getur. Er hér um nýmæli að ræða.

Um 15. gr.

Grein þessi er sem næst samhljóða 8. gr. laga nr. 98/1940. Í stað orðsins „hveruorku“ kemur „jarðhita“, til samræmingar.

Um 16. gr.

Grein þessi er efnislega samhljóða 7. gr. laga nr. 98/1940. Orðalagi er aðeins breytt, þar sem það þótti betur fara.

Um 17. gr.

Grein þessi er nýmæli. Telur nefndin rétt, að ráðstöfun jarðhita í eigu ríkisins hljóti þá athugun, sem Orkustofnun getur látið í té.

IV. kafli.

Um héraðsrafmagnsveitur.

Kafli þessi er svo til orðrétt tekinn upp eftir III. kafla nógildandi raforkulaga.

Um 18. gr.

Greinin er samhljóða 14. gr. nógildandi raforkulaga. Auk þess er vitnað til 11. gr. laga nr. 59/1965, um Landsvirkjun, vegna heimildar til sölu til stórra notenda án milligöngu héraðsrafmagnsveitna.

Um 19. gr.

Grein þessi er samhljóða 15. gr. nógildandi raforkulaga.

Um 20. gr.

Greinin er samhljóða 16. gr. nógildandi raforkulaga, nema að því leyti, að Rafmagnsveitur ríkisins koma í stað héraðsrafmagnsveitna ríkisins, sem lagðar verða niður svo sem áður getur.

Um 21. gr.

Grein þessi er samhljóða 17. gr. nógildandi raforkulaga.

Um 22. gr.

Grein þessi er samhljóða 18. gr. nógildandi raforkulaga.

Um 23. gr.

Grein þessi er samhljóða 19. gr. nógildandi raforkulaga.

Um 24. gr.

Á grein þessari hefur verið gerð sú efnisbreyting frá 20. gr. nógildandi raforkulaga, að sektarhámarkið er afnumið og það lagt alfarið á vald dómara að ákvarða sektarrefsingu innan þeirra marka, sem dregin eru í 50. gr. alm. hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. lög nr. 14/1948, um ákvörðun fésekta.

Um 25. gr.

Grein þessi er samhljóða 21. gr. nógildandi raforkulaga.

Um 26. gr.

Grein þessari svipar til 22. gr. nógildandi raforkulaga, þó er ábyrgðarprósentan færð niður í 80% upphaflegs stofnkostnaðar og í stað „samþykkis raforkumálastjóra“ kemur „að fenginni umsögn Orkustofnunar.“

V. kafli.

Um hitaveitur.

Kafli þessi er næstum samhljóða lögum nr. 3/1953, um hitaveitur utan Reykjavíkur.

Um 27. gr.

Grein þessi er í samræmi við 1. gr. laga nr. 3/1953 að því undanskildu, að í stað bæjar- og hreppsfélaga kemur „sveitarfélög“. Felld eru niður ákvæði um, að löggin taki ekki til samhitunarkerfa undir ákveðinni lágmarksstærð.

Um 28. gr.

Grein þessi er samhljóða 2. gr. laga nr. 3/1953 að því undanskildu, að í stað „bæjar- og hreppsfélag“ kemur „sveitarfélag“.

Um 29. gr.

Grein þessi er efnislega samhljóða 3. gr. laga nr. 3/1953.

Um 30. gr.

Grein þessi er samhljóða 4. gr. laga nr. 3/1953 að öðru leyti en því, að í stað „80% af heildarkostnaði hitaveitunnar“ kemur „80% upphaflegs stofnkostnaðar hitaveitunnar.“

Um 31. gr.

Grein þessi er efnislega samhljóða 5. gr. laga nr. 3/1953. Aðeins orðalagi hefur verið breytt, þar sem það þótti til bóta.

Um 32. gr.

Grein þessi er samhljóða 6. gr. laga nr. 3/1953.

Um 33. gr.

Grein þessi er samhljóða 7. gr. laga nr. 3/1953 að öðru leyti en því, að í stað „bæjar- eða hreppsfélag“ kemur „sveitarfélag“ og í stað „umsögn sérfræðinga“ kemur „umsögn Orkustofnunar.“

Um 34. gr.

Grein þessi er samhljóða 8. gr. laga nr. 3/1953.

Um 35. gr.

Grein þessi er samhljóða 9. gr. laga nr. 3/1953 að öðru leyti en því, að orðalagi hefur verið breytt, þar sem betur þótti á því fara.

VI. kafli.

Um varnir gegn hættu og tjóni af raforkuvirkjum og eftirlit með þeim.

Í nágildandi raforkulögum nr. 12/1946, VI. kafla, eru ákvæði um rafmagnseftirlit ríkisins. Í þessu frumvarpi er leitast við að efla þessa starfsemi frá því sem nú er, enda gegnir stofnun þessi afar þýðingarmiklu hlutverki á sviði rafmagnsmála.

Um 36. gr.

Grein þessi er nýmæli, sem skýrir verksvið rafmagnseftirlits og þarfnast ekki skýringa.

Um 37. gr.

Grein þessi er samhljóða 41. gr. nágildandi raforkulaga nr. 12/1946.

Um 38. gr.

Grein þessi er að nokkru leyti sniðin eftir 42. gr. raforkulaganna. Í stað „raforkumálastjóri“ kemur „Orkustofnun.“

Um 39. gr.

Grein þessi er sniðin eftir 43. gr. raforkulaganna og þarfnast ekki skýringa.

Um 40. gr.

Grein þessi er nýmæli. Eftirlit á raforkuvirkjum í þeim farartækjum, sem í greininni getur, er falið öðrum stofnunum.

Um 41. gr.

Grein þessi er svo til samhljóða 40. gr. núgildandi raforkulaga. Það er nýmæli, að setja megi ákvæði í reglugerð, að raforkuvirki megi eigi vera til lýta. Þetta er haft eftir erlendri fyrirmynd og er af sama toga spunnid og ákvæði byggingasamþykktá um samræmi í útliti húsa.

Um 42. gr.

Grein þessi er efnislega samhljóða 44. gr. raforkulaganna, nema að því leyti, að í grein þessari er sett heimild til innheimtu sérstaks prófunar- og skrásetningargjalds, er renni til Rafmagnseftirlits ríkisins.

Um 43. gr.

Grein þessi er nýmæli. Til þess að stuðla að virku eftirliti stofnunarinnar með raforkuvirkjum, þótti nefndinni nauðsynlegt að setja í lög ákvæði um heimildir Rafmagnseftirlits ríkisins á þessu sviði, enda hefði reglugerðarákvæði um þetta efni varla verið fullnægjandi gagnvart 66. gr. stjórnarskrárinnar, um friðhelgi heimilisins.

Um 44. gr.

Grein þessi er nýmæli. Þótti nefndinni rétt að setja upptökuheimild í frumvarpið, þar sem hér getur verið um rafföng að ræða, sem hættuleg eru heilsu manna eða lífi.

Um 45. gr.

Hér er einnig um nýmæli að ræða, sem nefndinni þótti rétt, að yrði lögtekið, þar sem vafasamt er, að lögin nr. 38/1954, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, taki til annarra en fastra starfsmanna. Þessu ákvæði er ætlað að ná til allra þeirra, er vinna á vegum Rafmagnseftirlits ríkisins, hvort sem þeir eru fastráðnir ríkisstarfsmenn eður ei.

VII. kafli.

Um verndun jarðhitasvæða, jarðhitavirki og eftirlit með þeim.

Um 46. gr.

Grein þessi er efnislega samhljóða 2. grein laga nr. 98/1940, um eignar- og notkunarrétt jarðhita. Í greininni er orðið „jarðhitasvæði“ notað í stað „hverá og lauga.“

Um 47. gr.

Greinin er efnislega samhljóða 2. másl. 3. gr. laga nr. 98/1940.

Um 48. gr.

Greinin er samhljóða 3. másl. 3. gr. laga nr. 98/1940, að því undanskildu, að orðið „sérstök“ er fellt niður.

Um 49. gr.

Grein þessi er nýmæli, sem miðar að því að auðvelda Orkustofnun gagnaöflunar- og rannsóknarstörf. Ákvæði síðustu málgreinar stefnir að því að tryggja skjót viðbrögð, þar sem hætta getur verið á, að borun kunni að valda spjöllum á hagnýtingu jarðhita eða á skilyrðum til hagnýtingar hans.

Um 50. og 51. gr.
Greinar þessar þurfa ekki skýringa við.

VIII. kafli.

Um jarðboranir ríkisins.

Um 52. gr.

Grein þessi er samhljóða 3. gr. laga nr. 55/1961, um jarðhitasjóð og jarðboranir ríkisins, að öðru leyti en því, að í stað orðanna „Ríkið lætur framkvæma jarðboranir ...“ kemur „Ríkisstjórninni er heimilt að láta framkvæma jarðboranir ...“ og Orkustofnun kemur í stað jarðhitadeildar raforkumálastjórnar.

Um 53. gr.

Greinin er samhljóða 4. gr. laga nr. 55/1961, þó þannig, að um eldri ákvæði greinarinnar, um greiðslu borkostnaðar, vísast til 2. mgr. 72. gr. frumvarpsins.

Um 54. gr.

Grein þessi þarf ekki skýringa við.

IX. kafli.

Um Rafmagnsveitur ríkisins.

Um 55. gr.

Grein þessi er samhljóða 3. gr. núgildandi raforkulaga nr. 12/1946.

Um 56. gr.

Í grein þessari er ráðgert, að Rafmagnsveitur ríkisins og Héraðsrafmagnsveitur ríkisins sameinist, enda hafa þær verið reknar sameiginlega frá upphafi.

Um 57. gr.

Með grein þessari er ráðgert, að rafmagnsveitustjóri heyri beint undir ráðherra, en ekki undir raforkumálastjóra, svo sem nú er skv. 5. gr. laga nr. 12/1946.

Þá er svo ráð fyrir gert, að skipuð verði sérstök nefnd þriggja manna rafmagnsveitustjóra til ráðuneytis og verður verkefni nefndarinnar nánar ákveðið í reglugerð.

Um 58. gr.

Grein þessi er sama efnis og 6. gr. laga nr. 12/1946, en veitir Rafmagnsveitum ríkisins þó öllu víðtækari rétt til samningsgerða heldur en þær hafa nú skv. nefndu lagaákvæði.

Um 59. gr.

Efnislega er grein þessi samin upp úr 26. og 28. gr. laga nr. 12/1946.

Um 60. gr.

Grein þessi er að mestu samhljóða 8. gr. laga nr. 12/1946, nema rafmagnsveitustjóri kemur í stað raforkumálastjóra.

Um 61. gr.

Grein þessi er efnislega samhljóða 9. gr. laga nr. 12/1946, sbr. og það, sem segir um 60. gr.

Um 62. gr.

Grein þessi er samhljóða 1. mgr. 11. gr. laga nr. 12/1946 að öðru leyti en því, að það er nýmæli, hvað tilgreina skuli í gjaldskrá, og gjaldskrá skuli send Efnahagsstofnun til umsagnar áður en hún er sett.

Um 63. gr.

Grein þessi er samhljóða 2. og 3. mgr. 11. gr. laga nr. 12/1946.

Um 64. gr.

Það er nýmæli í grein þessari, að kostnaður raforkunnar skuli sundurliðaður á þrjá vegu í reikningi þeim, sem rafmagnsveitustjóri skal senda ráðherra árlega. Að öðru leyti er grein þessi samin eftir 12. gr. laga nr. 12/1946.

Um 65. gr.

Greinin er efnislega á sama veg og 13. gr. laga nr. 12/1946.

X. kafli.

Um Orkusjóð.

Um 66. og 67. gr.

Með þessum greinum er gert ráð fyrir því nýmæli, að sérstakur sjóður, Orkusjóður, komi í stað raforkusjóðs og jarðhitasjóðs, sem starfandi eru samkvæmt gildandi lögum. Ætlunin með þessari ráðstöfun er að gera sjóðinn öflugri og sveigjanlegri en er, þegar hann er tvískiptur.

Um 68. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 69. gr.

Gert er ráð fyrir, að sérstakt þingkjörið Orkuráð fari með stjórn Orkusjóðs. Jafnframt er gert ráð fyrir, að Orkuráð geri tillögur um ráðstöfun stofntillaga til lagningar rafmagnsveitna í strjálbýli.

Með þessu er efnislega við haldið því fyrirkomulagi, sem verið hefur gildandi um raforkuráð og verkefni þess, sbr. 50.—55. gr. gildandi raforkulaga.

Um 70. gr.

Þessi grein er nýmæli. Gert er ráð fyrir, að Orkusjóður skuli vera í vörzlu Seðlabanka Íslands, sem annist daglegan rekstur hans, bókhald o. þ. h. Ákvæðunum er ætlað að tryggja, að fjárreiður sjóðsins blandist ekki öðrum fjármálum á þessu sviði.

Um 71. gr.

Greinin fjallar um hlutverk Orkusjóðs og er efnislega samhljóða samsvarandi ákvæðum um raforkusjóð í raforkulögum nr. 12/1946 og lögum nr. 55/1961, um jarðhitasjóð og jarðboranir ríkisins. Þó er að einu leyti gerð hér á breyting.

Gert er ráð fyrir, að Orkusjóður kosti ekki rannsóknir og áætlanagerð vegna nýtingar vatnsafls eða jarðhita, eins og verið hefur. Er gert ráð fyrir, að slíkar rannsóknir, að því leyti sem hæfilegt þykir að þær séu stundaðar, séu kostaðar jafnharðan úr ríkissjóði skv. fjárlögum, án milligöngu Orkusjóðs. Væri með þessum hætti tryggt, að umfang þessara rannsókna verði á hverjum tíma í samræmi við vilja fjárveitingavaldsins.

Um 72. gr.

1. mgr. greinarinnar er sama efnis og ákvæði í 35. gr. 2. tl. raforkulaga nr. 12/1946. Í þeim lögum er þó gert ráð fyrir setningu reglugerðar um útlánskjör raforkusjóðs. Í frumvarpinu er ekki ákvæði um form slíkrar ákvörðunar.

Ákvæði 2. mgr. eru efnislega hin sömu og samsvarandi ákvæði 2. gr. laga nr. 55/1961, um jarðhitasjóð og jarðboranir ríkisins. Þó er í samræmi við ríkjandi venju tekið upp, að greiðslu skuli lokið innan 5 ára frá því að framkvæmdir til hagnýtingar jarðhita hefjast.

Loks er í 3. mgr. ákvæði um niðurfellingu láns, sem veitt hefur verið til borunar eftir jarðhita á umsömdu svæði, ef sú borun ber ekki árangur. Ákvæðið er í samræmi við gildandi lög.

Um 73. gr.

Greinin er efnislega samhljóða ákvæðum í 36. gr. raforkulaga og 2. gr. 1. nr. 55/1961, að viðbættu ákvæði um 5 ára greiðslutíma frá því að framkvæmdir hefjast til hagnýtingar rannsóknum og áætlunum, sem unnar eru á vegum Orkustofnunar eða fyrirrennara hennar. Ákvæði um vexti af slíkri greiðslu er niður fellt.

Um 74. gr.

Greinin er nýmæli og skipar fyrir um eftirlit Orkustofnunar með framkvæmdum, sem Orkusjóður lána fé til. Þykir nauðsynlegt að tryggja með þessum hætti, að fjármagn Orkusjóðs sé nýtt eins og Orkuráð ætlast til.

XI. kafli.

Almenn ákvæði.

Um 75. gr.

Þarf ekki skýringa við.

Um 76. gr.

Þetta er nýmæli, sem rétt þótti að leiða í lög, enda í samræmi við ríkjandi venju.

Um 77. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 78. gr.

Hér er ekki gert ráð fyrir hámarkssekt, heldur er ákvörðun sektarrefsingar lögð á vald dómara innan þeirra marka, sem sett eru í 50. gr. alm. hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. lög nr. 14/1948, um ákvörðun fésekta.

Um 79. gr.

Það er nýmæli í grein þessari, að aðilar, sem framleiða raforku inn á samtengt kerfi, skulu gera samrekstrarsamning. Miðar ákvæði þetta að því að auka á öryggi í rafmagnsframleiðslu í þeim tilfellum, sem greinin getur, og að tryggja þjóðhagslega hagstæðustu nýtingu heildarkerfisins.

Um 80.—82. gr.

Þurfa ekki skýringa við.